

λουθοῦν πίνακες χρονολογικοί, πηγῶν, βιβλιογραφικός καὶ προσώπων.

Ἡ διαπραγμάτευσις τοῦ ἀπεράντου θέματος τῆς ζωῆς, τῶν ἔργων καὶ τῶν ἰδεῶν ἑνὸς πανεπιστήμονος πολυγραφοτάτου, τιτᾶνος τῆς σκέψεως καὶ οἰονεὶ ἀγίου διδασκάλου τῆς ἀληθείας εἰς τὴν περιοχὴν τόσον τῶν Εὐρωπαϊῶν, ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν, ὅσον καὶ εἰς τὸν κόσμον τῶν Ἀράβων καὶ μάλιστα εἰς ὅλην τὴν τεραστίαν ἔκτασιν τῆς ἐρεῦνης του καὶ ἀκόμη εἰς τόσον περιωρισμένον χῶρον σελίδων ἀποτελεῖ πραγματικὸν ἄθλον. Καὶ διὰ νὰ εἶναι ἡ ἔκθεσις αὐτῆ οὐσιώδης, πλήρης, ἀκριβῆς καὶ σαφῆς, προϋποτίθεται ὅτι οἱ ἐπιχειροῦντες τὸ ἔργον τοῦτο ἔχουν μελετήσῃ εἰς βάθος καὶ ἔχουν κατανοήσῃ πλήρως τὰ γραπτὰ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς φιλοσοφίας του — τὸ φυσικὸν καὶ τὸ μηχανικὸν ὁμοῦ μὲ τὴν φιλοσοφικὴν του θεμελίωσιν. Καὶ ὄντως οἱ συγγραφεῖς γνωρίζουν εἰς βάθος αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀναλύουν, τὰ συσχετίζουν μὲ τὰς πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν ἀντιλήψεις καὶ εἰς τὰ κρίσιμα στοιχεῖα παραπέμπουν τὸν ἀναγνώστην πρὸς ἕλεγχον εἰς τὰ κείμενα τῶν πηγῶν εἰς ἔνδεκα συγγραφὰς τοῦ φιλοσόφου.

Ἡ εὐστοχος καὶ μεθοδικὴ παράθεσις τῶν ἀναλύσεων τῶν ἀναριθμῶν τόπων τοῦ Ἀριστοτελικοῦ ἔργου καὶ ἡ ὄντως πλήρους σαφηνείας ἔκθεσις τῶν σκέψεων τοῦ φιλοσόφου ἐπιτυγχάνουν νὰ μῆσουν μὲ ἀκρίβειαν τὸν ἀναγνώστην (καὶ τὸν μὴ φιλόσοφον) εἰς τὸ σύστημα τῶν φυσικῶν, μηχανικῶν καὶ κοσμολογικῶν ἰδεῶν τοῦ μεγάλου φιλοσόφου καὶ δικαίωνουν ἀπολύτως τὸν ἐκλαϊκευτικὸν χαρακτήρα τοῦ βιβλίου.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

Ingrid Kästner, *Paracelsus*, Biographien Band 82, 2. Auflage mit 16 Abbildungen, BG Teubner Leipzig 1989 σελ. 92.

Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐκθέτει τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν προσφορὰν μιᾶς μορφῆς πνευματικῆς, ἡ ὁποία κατὰ τὴν αὐγὴν τῶν νεωτέρων χρόνων μὲ τὴν ἐπαναστατικὴν καὶ τὴν μεταρρυθμιστικὴν ὁρμὴν τῆς συνέβαλεν εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῶν μεθόδων τῆς ἰατρικῆς καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ πνεύματος τῶν κοινωνικῶν ἀνακατατάξεων.

Ἡ ὅλη ἔρευνα ἔχει διεξαχθῆ μετὰ πολλῆς ἐπιτηδειότητος, ὥστε νὰ συνδέεται ἡ δρᾶσις τοῦ Παρακέλσου πρὸς τὴν πνευματικὴν, πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν τῆς ἐποχῆς, ὡς αὐτὴ εἶχε διαμορφωθῆ μετὰ τὴν Ἰταλικὴν Ἀναγέννησιν. Μίαν κατάστασιν τάσεως ὁρμητικῆς πρὸς γενικὴν ἀναμόρφωσιν τῶν παραδεδομένων ἐπιστημονικῶν γνώσεων καὶ τῶν πολιτικῶν, θρησκευτικῶν καὶ κοινωνικῶν συστημάτων. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἐποχὴ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Κολόμβου καὶ τῶν ἄλλων θαλασσοπόρων, τῶν ἐφευρέσεων Γουτεμβέργιου κ.ά., τοῦ Κοπερνίκου, τοῦ Λεονάρδου καὶ Ραφαήλ, τοῦ Ἐράσμου καὶ Μελάγχθονος, τοῦ Μακκιαβέλι, Ντύρερ, Παλαιστρίνα, τοῦ Λουθήρου.

Τὰς βιογραφικὰς λεπτομερείας ἡ Συγγραφεὺς ἀντλεῖ κυρίως ἀπὸ μαρτυρίας προερχομένας ἐκ τῶν περιγραφῶν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἢ καὶ συγχρόνων του μὲ παράθεσιν μάλιστα πλείστων χωρίων εἰλημμένων ἐκ τῶν οἰκείων συγγραμμάτων. Τὰς δὲ νέας αὐτοῦ ἰδέας τὰς συγκρίνει πάντοτε μὲ τὰς προϋπαρχούσας τῆς πολιτιστικῆς παραδόσεως καὶ τὰς προτέρας μεθόδους τῆς Ἰατρικῆς. Οὕτω ἡ Συγγρ. κατορθώνει νὰ δώσῃ πλήρη καὶ σαφῆ εἰκόνα τῆς ζωῆς — βῆμα πρὸς βῆμα — τῆς παιδείσεως καὶ τῆς πολυπλάγκτου περιηγήσεώς του ἀνὰ τὴν

Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν, τὰς ἀναζητήσεις, τὰς ἰατρικὰς τοῦ ἐπιδόσεις, τὰς συγγραφὰς καὶ τὰς ἀτέρμονας περιπετείας, ἐπιτυχίας καὶ ἀπογοητεύσεις του.

Κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτὴν αἱ ἀτυχίαι τοῦ πτωχοῦ τούτου εὐπατρίδου δὲν φαίνονται νὰ εἶναι ἄσχετοι καὶ πρὸς τὸ παρουσιαστικόν του —μικρόσωμος, κυφός, δύσγλωσσος— καὶ τινὰ δυστροπίαν τοῦ χαρακτήρος του. Ἦτο λιτοδίατος, ἀκατάστατος, μέθυσος, ἀπλοῦς τὸν βίον, φιλολαϊκὸς καὶ ἀντιπαθὼν τὰ καθιερωμένα ταξικὰ προνόμια, ἐξ ὧν ἡ ἀδικία πρὸς τὸν λαόν, ἀντιπαθὼν δὲ καὶ πρὸς τὴν καθιερωμένην Ἱατρικὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀναφανδὸν ἀντεμάχετο.

Ὁ ἴδιος κατὰ τὰς περιπλανήσεις του εἶχε στρέψει τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν παρατήρησιν τῆς φύσεως, ὁπόθεν προήγετο εἰς σκέψεις, εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὰ ὄρυχεῖα μετάλλων καὶ εἶχε διαπιστώσει ἐπαγγελματικὰς νόσους τῶν εἰς αὐτὰ ἐργαζομένων, εἶχεν ἐμπλακῆ εἰς νοσηλείαν εἰς ἐπιδημιοπλήκτους περιοχάς, εἰς νοσηλείαν τραυματιῶν ὡς στρατιωτικὸς ἰατρός, εἰς τρόπον ὥστε ἀπὸ τὴν πλουσίαν ἐμπειρίαν, παθολογικὴν καὶ χειρουργικὴν, νὰ ἀναχθῆ εἰς ἐρμηνείαν τῶν νόσων κατὰ τρόπον διάφορον τῆς παραδεδομένης ἰατρικῆς στηριζομένης εἰς τὰ διδάγματα τοῦ Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ καὶ Ἀβικένα. Αἱ κυριώτεραι νέαι σκέψεις του εἶναι κυρίως δύο. Ὅτι —πρῶτον— τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἓν σύστημα χημικόν ὥστε ἡ ὑγεία ἢ νόσος νὰ μὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν μεΐξιν τῶν τεσσάρων ἀνθρωπίνων χυμῶν, ὡς ὁ Ἱπποκράτης ἀπεφάνθη, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἁρμονίαν τῶν τριῶν χημικῶν συστατικῶν του, ἤτοι θείου, ὕδραργύρου καὶ ἄλατος —ἐκπροσωποῦντων τὸ θερμόν, τὸ ὑγρὸν καὶ τὰ ὑπολείμματα. Διὸ ἐπὶ διαταραχῆς τῆς ὑγείας ὀφείλει νὰ γίνεται ἡ θεραπεία μὲ ὑλικά μεταλλικά καὶ φάρμακα χημικά. Ἡ σκέψις αὐτὴ ἔφερε καὶ τὴν δευτέραν προσφορὰν του, τὴν στροφὴν πρὸς τὴν χημείαν καὶ τὴν μετέπειτα Ἱατροχημείαν, ἡ ὁποία μετέτρεψε τὰ φαρμακεία εἰς ἐργαστήρια. Εἶναι λοιπὸν ἀξιοσημείωτος ἡ μεγάλη προσφορὰ του πρὸς τὴν Φυσιογνωσίαν καὶ τὴν Χημείαν. Ὡς ἰατρός ἔσχεν ἐπιτυχίας εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἐλκῶν καὶ τῆς συφιλίδος. Ὁ Παράκελσος δὲν ἦτο ἀπῆλλαγμένος καὶ μυστικῶν ἀντιλήψεων καὶ ἐνασχολήσεων μὲ τὴν μαγείαν, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει φυσικὴν, οὐδὲ καὶ ἄμοιρος ἀστρολογικῶν ἐπηρειῶν. Τὰς ἀτυχίας καὶ διώξεις ἐκ μέρους τῶν Ἱατρικῶν σχολῶν τὰς ὀφείλει εἰς τὴν κατὰ τρόπον ἀλαζονικὸν ἐπίθεσίν του κατὰ τῆς παραδεδομένης ἰατρικῆς —καὶ τῶν Ἱπποκρατικῶν μεθόδων— τρόπον ἐπιβαρυνόμενον καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἱατρικῆς εἰς Γερμανικὴν λαϊκὴν γλῶσσαν ἀντὶ τῆς καθιερωμένης λατινικῆς καὶ τοῦ δημοσίου συμφυρμού του μετὰ λαϊκῶν στοιχείων εἰς τὰ καπηλεῖα. Εἶναι πάντοτε ἐπικίνδυνος ἡ τάσις ἀνατροπῆς τῶν καθεστώτων. Ὅμως ὁ δαιμόνιος αὐτὸς ἀλχημιστὴς ἐπέτυχε νὰ στρέψῃ τὴν Ἀλχημείαν πρὸς ἀναζήτησιν μετατροπῆς τῶν στοιχείων εἰς φάρμακα ἀντὶ χρυσοῦ καὶ ὑπεβοήθησε τὴν στροφὴν τῆς Ἱατρικῆς. Ἡ προσωπικότης του, ἡ δρᾶσις του, τὰ ἔργα του, παρουσιάζονται λίαν ἐπιτυχῶς συνδυαζόμενα μὲ τὰς ἰδέας, τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν τῆς ἐποχῆς του καὶ ὁ ἀναγνώστης δέχεται εἰκόνα καθαρὰν τοῦ σκαπανέως αὐτοῦ τῆς νεωτέρας Ἱατρικῆς. Τὴν σημασίαν τοῦ πρωτοπόρου τούτου ἐξαιρεῖ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μεταγενεστέρων γενεῶν μὲ τὴν ἀδιάκοπον ἔκδοσιν τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἰατρικῶν, θεολογικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ τὴν ἔκδοσιν ἀπειραρίθμων εἰδικῶν λεξικῶν, ὀνομαστικῶν, γλωσσαρίων πρὸς κατανόησιν τῆς δυσνοήτου δημοτικῆς γλώσσης τῆς ἐποχῆς του. Εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐξέλιξιν καὶ τῆς Ἱατρικῆς καὶ τῆς πολιτιστικῆς μας πορείας.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ